

ΣΤ

Ὁ Φλαμίνιος Ὀβελίσκος.

Οὐδενὸς ἔθνους ἡ ἀρχαιότης παρίσταται τοσοῦτον κατα-
πληκτική, καὶ τοσοῦτον δικαίως τὴν περιέργειαν διεγεί-
ρυσσα, ὅσον ἡ τῆς Αἰγύπτου. Χίλια ἔτη πρὸ τοῦ καιροῦ
ὅτε αἱ ἀμυδρότεραι καὶ σχεδὸν μυθικαὶ παραδόσεις περὶ
Ἑλλάδος ἀναφαίνονται εἰς τὴν ἱστορίαν, οἱ Αἰγύπτιοι ἀπο-
δείκνυνται ἀναμφισβητήτως ἔχοντες κανονικὸν ὀργανισμόν,
εὐρυθμον κυβέρνησιν, τέχνας, ἐπιστήμας καὶ φιλολογίαν·
καὶ ὥς κρύπτεται εἰς ἀβάτους ἐρήμους ἡ πηγὴ τοῦ Νεί-
λου, τῆς ἐπιγείου προνοίας αὐτῶν, οὕτως ὑπεκφεύγει πᾶσαν
ἔρευναν, εἰς ἀνεξιχνίαστα σκότη ἐνειλιμένη ἡ ἀρχὴ τοῦ
πολιτισμοῦ των, ἐξ οὗ ἐκλαμβάνεται ἀπορρέουσας ὁ τοῦ ἀρ-
χαίου κόσμου, καὶ αὐτὸς προσέτι ὁ πολύκροτος καὶ θαυ-
μάσιος τῆς Ἑλλάδος.

Εὐκατανόητος ἐπομένως ἐστὶν ἡ σπουδὴ τῶν σοφῶν πρὸς
ἐξιχνίασιν τοῦ βαθέος τούτου μυστηρίου, καὶ φυσικὴ ἡ ἐπι-
μέλεια, ἣν καταβάλλουσιν εἰς μελέτην τῶν ἐξαισίων τοῦ
τόπου ἐκείνου μνημείων, ἐφ' ὧν ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα
παρῆλθον αἰῶνες, χωρὶς πολλάκις οὐδὲ τὴν ἐπιδερμίδα αὐ-
τῶν καὶ ν' ἀμύξωσι· καὶ φυσικωτάτη δὲ μάλιστα, διότι ἡ
ἐπιδερμὶς αὕτη ἐστίν, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κατάστικτος δι'
ἐπιγραφῶν, ὧν ἡ ἑκτασις καὶ ὁ ἀριθμὸς δύναται πολυα-
ρίθμους νὰ πληρώσῃ τόμους, καὶ ὧν τὸ κείμενον ἐπὶ πολὺ
ὑπετίθετο ὅτι περιέχει ἴσως ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς ἀρ-
χαίας σοφίας, τὴν ζῶσαν κληρονομίαν ἣν μᾶς κατέλιπον
τὰ πρὸ Χριστοῦ δισχίλια ἔτη.

Ἄλλὰ καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ἦσαν ἐπίσης μυστηριώδεις ὥς καὶ οἱ χρόνοι εἰς οὓς ἀνῆκον. Οἱ σοφοὶ ὅλων τῶν χρόνων καὶ ὅλων τῶν τόπων παρῆλθον ἐμπρὸς αὐτῶν, καὶ πάντες τοὺς ἐθεώρησαν ὥς βιβλίον κλειστὸν διὰ τὴν κατάληψιν, ὥς αἰνιγμα, οὗ ἡ λύσις συναπώλετο διὰ παντὸς μετὰ τῶν γενεῶν ὧν ἡ κόνις ἐπλήρου τὰς πυραμίδας· οὐδ' ὑπῆρχεν ὁ τολμητίας ὅστις θὰ ἐπεχείρει ν' ἀναγνώσῃ τὰς ἱερογλυφικὰς ἐπιγραφὰς ταύτας, μὴ γνωρίζων οὔτε τίς ἡ ἀξία τῶν χαρακτήρων αὐτῶν, οὔτε τί τὸ σύστημα εἰς ὃ ἀνήκουσιν, οὔτε τίς οὔτε ὁποία ἡ γλῶσσα ἦν παριστῶσιν. Ἄλλ' οὐχ ἥττον ἡ σύμπτωσις, ὁ μέγας οὔτος ἐφευρέτης, καὶ ἡ μεγαλοφυΐα ἐνὸς ἀνδρός, ἥς ἄνευ μένει νεκρὰ πᾶσα σύμπτωσις, τὸ κατώρθωσαν.

Ἐν ἔτει 1799 ἡ ἐν Αἰγύπτῳ Γαλλικὴ ἐκστρατεία εὔρε κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου εἰς τὴν πόλιν Ῥοσσέτην (Ῥασσίδ) μέλανα λίθον, ἔχοντα ἐπιγραφὴν ἱερογλυφικὴν, καὶ συνάμα τὴν ἐλληνικὴν αὐτῆς μετάφρασιν. Τὸ εὔρημα τοῦτο ἦν ἡ πρὸ πολλοῦ ζητουμένη κλείς. Ὁ Ἄγγλος Ὑοῦγγος, παρατηρήσας εἰς αὐτὴν ἐν κύριον ὄνομα, ἀνεκάλυψε, τῷ 1819, τὴν φωνητικὴν δύναμιν 7 ἱερογλύφων, καὶ ὀλίγον μετ' αὐτὸν ὁ Γάλλος Χαμπολλίων ἐνεβάθυνε πολὺ περισσότερον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν αἰγυπτιακῶν χαρακτήρων, καὶ ἐξέδωκεν αὐτῶν γραμματικὴν καὶ λεξικόν. Κατὰ τὸ σύστημα δ' αὐτοῦ, ἡ γλῶσσα τῶν ἱερογλύφων, ἡ ἀρχαία Αἰγυπτιακὴ, ἦν ἡ τὴν σήμερον σωζομένη γλῶσσα τῶν Κόπτων· τῶν δὲ ἱερογλύφων εἰσὶ τὰ μὲν ἡμίση περίπου συμβολικά, τὰ δ' ἕτερα ἡμίση φωνητικά, δηλαδὴ ἐμφαίνουσι τὴν φωνὴν ἐκείνην ἀφ' ἧς ἄρχεται τὸ ὄνομα τοῦ ἀντικειμένου ὃ παρίσταται ὑπὸ τοῦ ἱερογλύφου. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, εἰς τὴν ἐλληνικὴν, κατὰ τὸ σύστημα

τοῦτο, ἡ εἰκὼν τοῦ Ἄετοῦ ἤθελε σημαίνει τὴν φωνὴν Α, καὶ τοῦ Λέοντος τὴν φωνὴν Λ, διότι ἀπ' αὐτῶν ἄρχονται τὰ ὀνόματα αὐτῶν.

Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν τὸ μνημεῖον τῆς Ῥοσσέτης, τὸ μόνον, τότε καὶ, τοῦ εἶδους τούτου δυνάμενον νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς μεθόδου τοῦ ἀναγινώσκειν τὰ ἱερογλύφα, ἐστὶ πανταχόθεν ἡκρωτηριασμένον, καὶ πολλαχοῦ ἐξηφανισμένον καὶ ἀμυδρόν, ὥστε οὐδὲ εἰς σχεδὸν στίχος σώζεται ἐπ' αὐτοῦ πλήρης, καὶ ἐπομένως ἡ ἀντιπαράθεσις τῶν δύο κειμένων ἦν δυσχερεστάτη, καὶ πολλαχοῦ ἀδύνατος· δι' ὃ καὶ εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ ἡ ἐλπίς ἡ ἐπιγραφή αὕτη νὰ ἐξηγηθῇ ἐντελῶς ἢ καὶ ν' ἀναγνωσθῇ. Ἐπομένως ἐπὶ πολὺ οὐδὲ καὶ ἀπεικονίσθῃ ἢ ἀντεγράφη μετ' ἀκριβείας.

Ὑπῆρχεν ὅμως ἄλλο μνημεῖον δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πολύτιμος ὁδηγὸς τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὴν ἱερογλυφικὴν, καὶ πρὸς ὃ πολλάκις, ἀλλὰ μέχρι τινὸς πάντοτε ματαίως, ἐστράφη ἡ προσοχὴ αὐτῶν. Πρὸ τρισχιλίων τριακοσίων εἴκοσιν ἐτῶν ὁ προτελευταῖος Φαραώ, ἡ βασιλεύς, τῆς δεκάτης ὀγδόης Θηβαϊκῆς δυναστείας, ὁ μέγιστος τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, Ῥαμσῆς ὁ Μέμνων, ἦτοι *Μεαμουὺν* (ἀγαπητὸς τοῦ Ἄμωνος), ὁ καὶ Ὁσυμανδύας, ἦτοι Ὁσιμανφθαῖς (ὁ ὑπεραγαπητὸς τοῦ Φθαῖ), αὐτὸς ὁ κατακοσμήσας τὰς Θήβας διὰ τῶν ἐξαισίων ἐκείνων οἰκοδομημάτων τῶν προκαλούντων τὸν θαυμασμόν τῶν αἰώνων καὶ ἀψηφούντων τὴν ἐπήρειαν αὐτῶν, αὐτὸς ἀνήγειρε καὶ εἰς Ἡλιούπολιν τῆς Κάτω Αἰγύπτου, ἀνατολικῶς τῆς Μέμφιδος, εἰς τὴν πόλιν ἣν ἡ Γραφή καλεῖ Ὡν, μέγαν ὀβελίσκον μονόλιθον, ἱερογλύφοις κατακεκαλυμμένον, ὅποιοι εὕρισκονται πολλοὶ πολλαχοῦ τῆς Αἰγύπτου,

καὶ μάλιστα ἐν Θήβαις, καὶ τινες ἐκεῖθεν μετεκομίσθησαν κατὰ καιροὺς εἰς Εὐρώπην. Τὰ μνημεῖα ταῦτα ἀνηγείροντο συνήθως ἐμπρὸς τῆς εἰσόδου ναῶν ἢ μεγάλων οἰκοδομημάτων, ἀπομνημονεύοντα τὴν οἰκοδομὴν αὐτῶν καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν δόξαν τοῦ οἰκοδομήσαντος.

Ὁ Ὀβελίσκος λοιπὸν τῆς Ἡλιουπόλεως ἔμεινεν, ὡς φαίνεται, ἀνέπαφος μέχρι τῶν 500 π. Χ., ὅτε ὁ Πέρσης Καμβύσης, ἐκστρατεύσας εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς ἣν ἀφῆκε καταστρεπτικὰ ἔχνη, ἀνέτρεψε καὶ αὐτόν, μείναντα κατὰ γῆς ἐρρίμμενον, μέχρις οὗ ὁ Αὐγούστος, κυριεύσας τὴν Αἴγυπτον, μετέφερεν αὐτόν διὰ μεγάλης δαπάνης καὶ κόπου εἰς Ῥώμην, καὶ τὸν ἔστησεν ἐπὶ τὴν νύσσαν τοῦ Μεγάλου Ἰπποδρόμου. Αἱ δ' ἱερογλυφικαὶ τοῦ μνημείου ἐπιγραφαὶ ἐκίνησαν μεγάλως τὴν περιέργειαν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὁ Ἑρμαπίων, ἱερεὺς Αἰγύπτιος, καὶ τῆς γραφῆς αὐτῶν εἰδήμων, διαταχθεὶς, μετέφρασεν αὐτὰς Ἑλληνιστί, τὴν δὲ μετάφρασιν ταύτην εὐτυχῶς διετήρησε, κατὰ μέρος τοῦλάχιστον, ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ ὁ Ἀμμιανὸς Μαρκελλῆνος, εἰς τῶν συγγραφέων τῶν Αὐγουστέων ἱστοριῶν.

Ἄν πρὸς τῇ μεταφράσει εἶχε διατηρηθῇ καὶ τὸ πρωτότυπον, αἱ ἔρευναι τῶν ἱερογλυφολόγων δὲν ἤθελον περιμείνει τὴν εὕρεσιν τοῦ λίθου τῆς Ῥοσσέτης. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἕκτην ἑκατονταετηρίδα μ. Χ. οἱ ἐπιδραμόντες τὴν Ἰταλίαν βάρβαροι, μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτῆς μνημείων κατέστρεψαν καὶ τοῦ Ἰπποδρόμου τὸν Ὀβελίσκον. Ἐπὶ χίλια τοῦλάχιστον ἔτη ἐθεωρεῖτο οὗτος ὡς ἐξαφανισθεὶς, καὶ ἀπολωλὼς ἀμεταστρεπτί. Ἀλλ' ἐν ἔτει 1588, ἐπὶ Πάπα Σήξτου τοῦ Ε', ἀνασκαφῶν γινομένων ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἰπποδρόμῳ, ἀνευρέθη ὁ Ὀβελίσκος, πλησίον τοῦ βάρθρου αὐ-

τοῦ, δηλοῦντος ἐν Λατινικῇ ἐπιγραφῇ τὴν εἰς Ῥώμην μετακομισιν καὶ ἀνέγερσιν αὐτοῦ, τεθλασμένος ὁμῶς τριγῇ, καὶ πολλοῦ κεκαυμένος, μάλιστα περὶ τὴν βάσιν, ἧς ἠναγκάσθη ὁ ἀρχιτέκτων Φοντάνας ν' ἀποκόψῃ διὰ τοῦτο τινὰς σπιθαμὰς, ὅτε μετὰ ἐν ἔτος ἀνήγειρε πάλιν αὐτὸν πρὸ τῆς Φλαμινίας πύλης (porta del popolo), ὅθεν καὶ Φλαμίνιος Ὀβελίσκος ὠνομάσθη καὶ ὀνομάζεται.

Ἡ κατάστασις τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ αὐτοῦ ἦτο λυπηρά· ἀλλ' ἀνεκαλύφθη ὅτι 230 περίπου ἔτη μ. Χ., μετακομισθέντος εἰς Ῥώμην ἄλλου Ὀβελίσκου ἐξ Αἰγύπτου, τοῦ Σαλλουστιανοῦ λεγομένου, καὶ κατ' ἀρχὰς ἀνεπιγράφου, ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ τῆς Ἡλιουπόλεως εἶχεν ἀντιγραφῇ ἐπ' αὐτοῦ ἀκόμψως μὲν, ἀκριβῶς δέ· ὥστε τὸ ἀντίγραφον τοῦτο συντελεῖ εἰς συμπλήρωσιν τοῦ κειμένου τοῦ πρωτοτύπου. Ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν τούτοις ἐνομίσθη, ἐπιστεύθη μάλιστα, ὅτι ὁ τῆς Ἡλιουπόλεως Ὀβελίσκος δὲν ἦν αὐτὸς ὁ εὐρεθεὶς, εἰ καὶ ἀνεσκάφη εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἀκριβῶς εἰς ὃ εἶχεν ἀνεγείρει ἐκεῖνον ὁ Αὐγούστος. Τὴν ιδέαν ταύτην ἐκύρωσεν ὁ Χαμπολλίων, ὅστις ἀντιπαραβαλὼν τὴν ἐπιγραφὴν αὐτοῦ, κατὰ τὸ σύστημα ὃ αὐτὸς ἐπενόησε, πρὸς τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἑρμαπίωνος, εὔρεν ὅτι δὲν συμφωνοῦσι παντάπασιν! Ὑπετίθετο λοιπὸν ὅτι τοῦ Ῥαμσοῦ ὁ Ὀβελίσκος ἔκειτο εἰσέτι ἐκεῖ που ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ Ἱπποδρόμου παρερρίμμενος καὶ ἄγνωστος, καὶ περιμένων τὴν εὐτυχῇ χεῖρα ἣτις νὰ τὸν ἀνακαλύψῃ. Ὁ Χαμπολλίων ἐν τούτοις, καί τοι ὑποσχεθεὶς τὴν κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ σύστημα μετάφρασιν τῆς ἐπιγραφῆς, ἀπέθανε τῷ 1827, πρὶν ἢ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν. Ἀπεπειράθη δὲ καὶ ὁ περίφημος τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων ἐκδότης Ῥοσσελίνης καὶ αὐτός, τῷ 1835, τῆς μεταφράσεως, ἀλλ' ἀπέτυχε· καὶ μόλις κατὰ τὸ

1843 ἐξεδόθη ἀκριβὲς τοῦ ὀβελίσκου ἀντίγραφον μετὰ μεταφράσεως τοῦ Οὐγγαρέλη, γενομένης κατὰ τὴν γραμματικὴν τοῦ Χαμπολλιῶνος, καὶ κατ' οὐδὲν συμφώνου πρὸς τὴν τοῦ Ἑρμαπίωνος.

Ἄλλ' ἤδη τῷ 1826 ὁ ἐκ Λειψίας καθηγητῆς Κ. Σεϋφφάρθ διεφώνησε πρὸς τοῦ Χαμπολλιῶνος τὴν ἀνακάλυψιν, καὶ στηριζόμενος καὶ αὐτὸς κυρίως ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς Ῥοσσέτης, ἀντεπρότεινεν ἄλλο σύστημα, καθ' ὃ ἡ γλῶσσα τῶν ἱερογλυφικῶν ἐστὶν οὐχὶ ἡ σήμερον ὁμιλουμένη Κοπτική, ἀλλ' ἦν ἡ παλαιὰ Αἰγυπτιακή συγγενὴς μὲν αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς διαφέρουσα. Ἐπειτα δὲ διῃσχυρίσθη ὅτι τὰ ἱερογλυφικὰ σημεῖα εἰσὶν οὐχὶ κατὰ τὸ ἥμισυ μὲν συμβολικά, κατὰ τὸ ἥμισυ δὲ φωνητικά, ἀλλὰ σχεδὸν ἀνεξαιρέτως πάντα φωνητικά, παριστῶντα 25 φωνὰς ἢ γράμματα τῆς Αἰγυπτιακῆς γλώσσης, ἐπὶ τῇ διαφορᾷ, ὅτι ἡ αὐτὴ εἰκὼν πολλάκις εἰς διαφόρους κειμένη θέσεις ἐμφαίνει διάφορα γράμματα, ἀλλαχοῦ δὲ δύο εἰκόνες ὁμοῦ παριστῶσιν ἓν γράμμα, καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν μία μόνη εἰκὼν ἐκφράζει δύο κατὰ μυθολογικὰς θεωρίας συγγενῇ σύμφωνα.

Ἡ φήμη ὅμως τοῦ Χαμπολλιῶνος ἦτο μεγάλη· ὁ διάδοχος αὐτοῦ Λετρῶνος παρεδέχθη τὸ σύστημα αὐτοῦ ὡς ἄπταιστον, καὶ εἰς τὴν μέθοδον τοῦ Σεϋφφάρθ ὀλίγη προσοχὴ ἐδόθη καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ πατρίδι του. Ἄλλ' ἰδοὺ ὅτι ἀφ' οὗ, ὡς προεῖρήθη, τὸ ἱερογλυφικὸν κείμενον τοῦ Φλαμινίου Ὀβελίσκου ἐγένετο κοινῶς γνωστὸν ἐν ἔτει 1842 διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Οὐγγαρέλη, ὁ Σεϋφφάρθ, ἀναγνοὺς αὐτὸ κατὰ τὴν ἰδίαν του μέθοδον, εὔρεν αὐτὸ ἐντελῶς σχεδὸν σύμφωνα πρὸς τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἑρμαπίωνος. Ἄλλη καὶ θετικωτέρα ἀπόδειξις ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος τῆς μεθόδου αὐτοῦ βεβαίως δὲν ἐδύνατο νὰ δοθῇ. Ἐκτοτε ἐπ'

αυτῆς κυρίως ἐστηρίχθησαν αἱ αἰγυπτιακοὶ μελέται τοῦ Λεψίου καὶ ἄλλων σοφῶν, αἱ τὸ μυστήριον τῆς Αἰγυπτιακῆς γλώσσης σχεδὸν ἐντελῶς ἀποκαλύψασαι, ὥστε καὶ ὁ Brugseh ὀγκῶδες, ὀλόκληρον καὶ πολύτιμον ἐξέδωκεν αὐτῆς λεξικόν.

Κατὰ τὸ ἀκριβὲς τοῦ Οὐγγαρέλη ἀντίγραφον, εἰσὶ καὶ αἱ τέσσαρες τοῦ Φλαμινίου Ὀβελίσκου πλευραὶ ἀνελλειπῶς ἀνωθεν ἕως κάτω κεκαλυμμέναι ὑπὸ ἱερογλύφων, καὶ ἐφ' ἐκάστης διακρίνονται ἀνὰ τέσσαρες ἐπιγραφαί, ὧν ἡ πρώτη ἐστὶν ἡ ἐπὶ τοῦ πυραμιδίου ἢ τῆς πυραμιδοειδοῦς κορυφῆς· δευτέρα ἡ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὀβελίσκου, μέχρι διαιρέσεώς τινος ἣν ἐμφαίνουσι τρεῖς ἰέρακες· τρίτη ἡ τοῦ σώματος τοῦ ὀβελίσκου, καὶ τετάρτη ἡ κατὰ τὴν βάσιν αὐτοῦ, ὅπου καὶ τὰ σημεῖα γίνονται μικρότερα.

Τὸ ὕψος τοῦ ὅλου ὀβελίσκου σήμερον, ἀφ' οὗ δηλ. ἀπεκόπη, ὡς προείπομεν, μέρος τῆς βάσεως αὐτοῦ, ἐστὶν εἰσέτι 107 σπιθαμῶν, ἢ 84 ποδῶν, καὶ οὗτος ἐστὶν ὁ τρίτος κατὰ τὸ ὕψος τῶν ἐν Ῥώμῃ σωζομένων· διότι ὁ ὑψηλότερος πάντων, ὁ τοῦ ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ, ἐστὶ 202 σπιθαμὰς ὑψηλός. Τὰ ἱερογλυφικὰ σημεῖα εἰσὶν ἀνάγλυφα ἐν τὸς κοιλωμάτων ἐχόντων βάθος 2 δακτύλων περίπου, ἐξαίτια δὲ διὰ τὸ κάλλος τοῦ διαγράμματος καὶ διὰ τὸ μέγεθος. Οὕτω παραδείγματος χάριν οἱ τὸν αἰγυπτιακὸν πῖλον ἀναδεδεμένοι ἰέρακες ἔχουσιν ἕκαστος ὕψος τριῶν πήχεων. Οἱ στίχοι χωροῦσιν, ὡς ἐν τῇ Σινικῇ γραφῇ, ἀνωθεν πρὸς τὰ κάτω, ὥστε ἐκάστη πλευρὰ ἔχει ἀνὰ τρεῖς στίχους· καὶ εἴ που ἐν τῷ καθέτῳ στίχῳ φαίνονται δύο ἢ πλείονα σημεῖα πλησίον ἀλλήλων, προηγεῖται πάντοτε τὸ γεγλυμμένον ἐμπρὸς τῆς κεφαλῆς τοῦ ζωδίου. Ἀρχεται δ' ἡ ἐπιγραφή ἀπὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς, ὡς λέγει ὁ Ἑρμαπίων: Ἀρ-

χὴν ἀπὸ τοῦ νοτίου διηρμηγευμένα ἔχει στίχος πρῶτος. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἐπομένη μετάφρασις, ἣτις τῷ Ἑρμαπίωνι ἀποδίδεται, πολλαχοῦ συνετμήθη, κατὰ τι ἐμετριάσθη ὥς πρὸς τὰς ἐκφράσεις, καί τινα ἔλαβε σύγχυσιν, ἴσως ἐπὶ λόγῳ διορθώσεως, ὑπὸ τοῦ Ἀμμιανοῦ. Ἀντιπαρατίθεται δ' αὐτῇ ἡ τοῦ Σεῦφφάρθ ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ, διηρμημένη ἐπίσης κατὰ πλευρὰς καὶ κατὰ στίχους.

Ἡ γλῶσσα τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ἦν ἀπλουστάτη καὶ συγχρόνως εὐφυστάτη, καί, ὡς ἡ Σινική, εἰς τὰ μονοσύλλαβα χαίρουσα. Ἰδού, περιεργείας χάριν, ὁ πρῶτος στίχος τῆς ἐπιγραφῆς, εἰς τὴν πρωτότυπον γλῶσσαν ἀναγινωσκόμενος κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Σεῦφφάρθ, καὶ δι' ἐλληνικῶν ἀντιγεγραμμένος γραμμάτων (ἐνθα τὰ σσ ἐτέθησαν ἀντὶ τοῦ παχέος sch).

*Ze ταῖ βοκ τοτο σοσι σολολ Ραμσεσ' αντι ρακ, σα ου-
νουφ, σσισσι σσισσι τοτοτο, σσισσι κα̃, μου, ρε ρασστε,
αφ μεφ Ὅρ ζορ, μεῖμε, σσισσι βοτ, σσε απαφ φθα, Ραμ-
σεσ, μισι σεσσε μνιφι, κοτ τοτο, σνιρασσι, ετζετ, Ραμ-
σεσ, σσισσι το, σσισσι ροχτ, σσισσι ζέρ.*

Μετάφρασις Ἑρμαπίωνος.

1. Ἀπὸ τοῦ νοτίου.

(Τὸ πυραμίδιον μέχρι τῶν τριῶν ἱεράκων).

Τά δε λέγει Ἥλιος Πρῶτος βασιλεῖ Ῥαμέστη· δεδωρήμεθά σοι πᾶσαν οἰκουμένην μετὰ χαρᾶς βασιλεύειν, ὃν Ἥλιος φιλεῖ.

(Ταῦτα ἐν Ἑρμαπίωνι ἐπαναλαμβάνονται ἐν οὐ δέοντι πρὸ πάντων τῶν στίχων).

(Στίχος πρῶτος).

Ἀπόλλων κρατερός, φιλαλήθης, υἱὸς Ἡρωνος, θεογέν-
ητος κτίστης τῆς οἰκουμένης, ὃν Ἥλιος προέκρινεν, ἄλ-
κιμος Ἄρεως βασιλεὺς Ῥαμέστης· ὧ πάσα ὑποτέτακται ἡ
ἡ μετὰ ἀλκῆς καὶ θάρσους· βασιλεὺς Ῥαμέστης Ἡλίου
παῖς αἰωνόβιος.

(Στίχος δεύτερος).

Ἀπόλλων κρατερός, ὁ ἐστὼς ἐπ' ἀληθείας, δεσπότης δια-
δήματος, τὴν Αἴγυπτον δοξάσας, κεκτημένος, ἀγλαοπονή-
σας Ἡλίου πόλιν, καὶ κτίσας τὴν λοιπὴν οἰκουμένην, πολυ-
τιμήσας τοὺς ἐν Ἡλίου πόλει θεοὺς ἐνιδρυμένους, ὃν Ἥλιος
φιλεῖ.

(Στίχος τρίτος).

Ἀπόλλων κρατερός Ἡλίου παῖς παμφεγγής, ὃν Ἥλιος
προέκρινε, καὶ Ἄρης ἄλκιμος ἐδωρήσατο· οὗ τὰ ἀγαθὰ ἐν
παντὶ διαμένει καιρῷ· (βασιλεὺς) ὃν Ἀμμων ἀγαπᾷ (Ῥα-
μέστης) πληρώσας τὸν νεῶν τοῦ Φοίνικος ἀγαθῶν· (βασι-
λεὺς Ῥαμέστης) ὧ οἱ θεοὶ ζωῆς χρόνον ἐδωρήσαντο.

2. Ἀφ' ἡλίου δυσμῶν.

(Τὸ πυραμίδιον).

Ἥλιος θεὸς μέγας, δεσπότης οὐρανοῦ (βασιλεῖ Ῥαμέ-
στη)· δεδώρημαί σοι βίον ἀπρόσκορον.

(Στίχος πρῶτος).

Ἀπόλλων κρατερός, (φιλαλήθης) υἱὸς Ἡρωνος, βασι-
λεὺς οἰκουμένης Ῥαμέστης, ὃς ἐφύλαξεν Αἴγυπτον τοὺς
ἄλλοεθνεῖς νικήσας· ὃν Ἥλιος φιλεῖ, ὧ πολὺν χρόνον ζωῆς
ἐδωρήσαντο θεοί, δεσπότης οἰκουμένης, Ῥαμέστης αἰω-
νόβιος.

(Στίχος δεύτερος).

Ἀπόλλων κρατερός, κύριος διαδήματος ἀνείκαστος, (ὃς τῶν θεῶν ἀνδριάντας ἀνέθηκεν ἐν τῇ δε τῇ βασιλείᾳ, δεσπότης Αἰγύπτου, καὶ ἐκόσμησεν Ἡλίου πόλιν, ὁμοίως καὶ αὐτὸν Ἥλιον, δεσπότην οὐρανοῦ· συνετελεύτησεν ἔργον ἀγαθόν. Ἡλίου παῖς, βασιλεὺς αἰωνόβιος.

(Στίχος τρίτος)

Ἐλλείπει.

3. Τὸ βόρειον.

(Τὸ πυραμίδιον).

Ἥλιος δεσπότης οὐρανοῦ Ῥαμέστη βασιλεῖ, δεδώρημαί σοι τὸ κράτος καὶ τὴν κατὰ πάντων ἐξουσίαν.

(Στίχος πρῶτος).

Ἐλλείπει.

(Στίχος δεύτερος).

Ἐλλείπει.

(Στίχος τρίτος).

Ἀπόλλων κρατερός φιλαλήθης δεσπότης χρόνων, (ὃν καὶ Ἥφαιστος ὁ τῶν θεῶν πατήρ προέκρινε διὰ τὸν Ἄρεα· βασιλεὺς (Ῥαμέστης) παγχαρῆς Ἡλίου παῖς καὶ ὑπὸ Ἡλίου φιλούμενος (βασιλεὺς Ῥαμέστης).

4. Ἀπηλιώτης.

(Τὸ πυραμίδιον).

Ὁ ἄφ' Ἡλίου πόλεως μέγας θεὸς ἐνουράνιος (Ῥαμέστη βασιλεῖ· δεδώρημαί σοι . . .).

(Στίχος πρῶτος).

Ἀπόλλωνος κρατερός (φιλαλήθης) Ἡρωνος υἱός, ὃν Ἥλιος ἡγήγησεν, ὃν οἱ θεοὶ ἐτίμησαν, ὁ πάσης γῆς βασι-

λῦων, ὃν Ἥλιος προέκρινεν, ὁ Ἄλκιμος διὰ τὸν Ἄρεα
 βασιλεύς, ὃν Ἄμμων φιλεῖ (Ῥαμέστης) καὶ ὁ παμφεγγῆς
 σγκρίνας αἰώνιον βασιλέα . . .

(Στίχος δεύτερος).

Ἐλλείπει.

(Στίχος τρίτος).

Ἐλλείπει.

Μετάφρασις τοῦ Σεῦψάρθ.

1. Μεσημβρινὴ πλευρά.

(Τὸ πυραμίδιον μέχρι τῶν τριῶν ιερᾶκων).

α) Τάδε λέγει Ἥλιος ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου, ὁ μέγας
 θεός, ὁ κύριος τοῦ οὐρανοῦ, Ῥαμεσῇ Ὁσυμανδύα (ἦτοι τῷ
 ὑπεραγαπητῷ τοῦ Φθᾶ), τῷ θείῳ εὐεργέτῃ, τῷ βασιλεῖ τῶν
 τόπων. Δεδώρημαί σοι τὴν ζωὴν, πᾶν κράτος καὶ ἐξουσίαν.

β) Ὡρος, ὁ μέγας θεός, ὁ ἄρχων τοῦ οὐρανοῦ, δεδώρημαι
 τῷ βασιλεῖ, τῷ υἱῷ τοῦ Ἡλίου, Ῥαμσῇ τῷ Ὁσυμανδύα
 μετὰ χαρᾶς εὐδαιμόνως ζῆν καὶ μετὰ κράτους βασιλεύειν.

(Στίχος πρῶτος).

Ἐγὼ Ὡρος κρατερός, φιλαλήθης, τῷ ἰσχυρῷ υἱῷ, οἶος
 ὁ πατὴρ αὐτοῦ Φθᾶς, τῷ βασιλεῖ, τῷ υἱῷ τοῦ Ἡλίου,
 Ῥαμσῇ Μέμνονι, γόνῳ ἐπαξίῳ τῶν θεῶν, ἀρχιτέκτονι τῶν
 βασιλειῶν αὐτοῦ, τῷ ἐξουσιαστῇ τοῦ κόσμου, τῷ υἱῷ τοῦ
 Ἡλίου Ῥαμσῇ Μέμνονι τῷ ζωοδότῃ, τῷ ἄρχοντι.

(Ἡ βάσις).

Τάδε λέγει ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου, τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὁ

ὑπέρτατος θεός, ὁ κύριος τοῦ οὐρανοῦ, τῷ βασιλεῖ, τῷ κυ-
ρίῳ τοῦ κόσμου, τῷ κραταιῷ, ἰσχυρῷ Ῥαμσῇ Ὁσυμαν-
δύα, τῷ ἡλιογενεῖ κτλ. Δεδωρήμεθά σοι πᾶσαν οἰκουμέ-
νην, πάντας τόπους, πάσας θαλάσσας· δεδωρήμεθά σοι τῆς
Αἰγύπτου τὸ ἄρθιτον κράτος, κτλ.

(Στίχος δεύτερος).

Ὡρος κρατερός, ἰσχυρός, δεσπότης τῶν τόπων, τῷ φέ-
ροντι τὸ ἀμίμητον διάδημα, τῷ ἀθανάτῳ, ὃν Ὡρος ὁ κύ-
ριος ἐγκατέστησε διοικητὴν τῶν βασιλειῶν αὐτοῦ, ὃς ὁ
Ῥαμσῆς ἰδρύσατο ἀνδριάντας, ταύτῳ (τῷ Ῥαμσῇ) ὃς τὴν
Ἡλιούπολιν (Ὡν) ἐκόσμησε καὶ τὸ ἱερόν τοῦ Ἡλίου· τῷ
κυρίῳ τῶν κυρίων, τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τῷ κτίστῃ
πολλῶν πολυτελῶν ἔργων ἐν τοῖς κράτεσιν αὐτοῦ, τῷ ἀρέ-
σκοντι υἱῷ τοῦ Ἡλίου, ὃν ὁ Φθᾶ φιλεῖ, τῷ κυρίῳ τοῦ κό-
σμου, τῷ προσφιλεῖ κυρίῳ, τῷ ἀθανάτῳ.

(Ἡ βασίς).

Τάδε λέγει ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου κτλ.

(Στίχος τρίτος).

Ὡρος κρατερός, υἱὸς Ἡρωνος, τῷ φέροντι τὸ διάδημα,
τῷ φύλακι τῆς Αἰγύπτου, τῷ νικητῇ τῶν λαῶν, τῷ βα-
σιλεῖ τοῦ Ἡλίου, Ῥαμσῇ Μέμνονι κτλ.

(Ἡ βασίς).

Τά δε λέγει ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου.

2. Δυτικὴ πλευρά.

(Δὲν μετεφράσθη).

(Ἰδ. ἄνωτ. στίχ. τρίτον).

(Ἰδ. ἄνωτ. στίχ. δεύτερον).

3. Βορεία πλευρά.

(Τὸ πυραμίδιον).

Τάδε λέγει Ἡλῖος τῷ βασιλεῖ Ῥαμσῇ Ὁσυμανδύα. Δε-
δωρημαί σοι βίον, πᾶν κράτος καὶ ἐξουσίαν, κτλ.

(Στίχος Πρῶτος).

Ωρος κρατερός, ὃν φιλεῖ Ἡρων, τῷ παμφεγγεῖ γόνῳ
τῶν θεῶν, ὃ ὑποτέτακται ἡ οἰκουμένη, τῷ βασιλεῖ Ῥαμσῇ,
τῷ ἡλιογενεῖ, ὃν ἐξελέξατο ὁ δότης τοῦ φωτός, τῷ ἀλκίμῳ
διὰ τὸν Ἄρεα, τῷ κυρίῳ τοῦ κόσμου Ῥαμσῇ Μέμνονι, τῷ
ἡλιογεννήτῳ, τῷ ζωοδότῃ, τῷ δεσπότῃ.

(Ἡ βάσις).

Τάδε λέγει ὁ κύριος τοῦ κόσμου, ὁ μέγας θεὸς Ὡρος,
ὁ κρατερός, τῷ βασιλεῖ, τῷ κυρίῳ τοῦ κόσμου, τῷ υἱῷ
Ἡλίου Ῥαμσῇ Ὁσυμανδύα, τῷ ζωοδότῃ, τῷ Ἀθανάτῳ
δεσπότῃ. Δεδωρήμεθά σοι ἐν χαρᾷ τὸ κράτος κτλ.

(Στίχος δεύτερος).

Ὡρος κρατερός, ὁ ἐστὼς τῷ ποδὶ ἐπ' ἀληθείας, τῷ δε-
σπότῃ τοῦ διαδήματος, τῷ κυρίῳ τῆς γῆς, τῷ τὴν Αἴγυ-
πτον δοξάσαντι, ὡς Ὡρος ὁ παμφεγγῆς καὶ Ὅσιρις ὁ θεῖος
καὶ ὁ Τόρης, τῷ βασιλεῖ Ῥαμσῇ, ὃς λαμπρότητι μονίμῳ
τὴν Ἡλιούπολιν ἐκόσμει καθ' ἐκάστην, κτίστη ἐν τοῖς τέτ-
ταρσι μέρεσι τοῦ οὐρανοῦ, ὃς πλούσια ἀναθήματα ἐν τῷ
οἴκῳ τοῦ Ἡλίου ὑπὲρ τῶν λοιπῶν ἐκεῖσε ἐνιδρυμένων θεοτή-
των ἀνέθετο, τῷ ἀρέσκοντι υἱῷ τοῦ Ἡλίου, ὃν φιλεῖ ὁ Φθαῖ,
ὃς πολλάκις τὴν Ὠν κατηγλάισε, τῷ ἀγαπητῷ δεσπότῃ.

(Ἡ βάσις).

Τάδε λέγει ὁ κύριος τοῦ κόσμου τῷ βασιλεῖ κτλ.

(Στίχος τρίτος).

(Δὲν μετεφράσθη).

4. Ἀνατολικὴ πλευρά.

(Τὸ πυραμίδιον).

α) Τάδε λέγει ὁ παμφεγγῆς Τμούε ἀφ' Ἡλίου πόλεως, ὁ κύριος τοῦ κόσμου, τῷ θείῳ ἀγαθοποιῷ Ῥαμσῇ Μέμνονι τῷ ζωοδότῃ, τῷ υἱῷ τοῦ Ἡλίου κτλ. Δεδώρημαί σοι τὸ ζῆν, τὸ πράττειν. β) Ἐγώ, ὁ παμφεγγῆς τῆς Ἡλιουπόλεως, ὁ κύριος, ὁ μέγας θεός, ὁ κύριος τοῦ οὐρανοῦ δεδώρημαι τῷ βασιλεῖ Ῥαμσῇ, ὃν Ἄμμων φιλεῖ, τῷ υἱῷ τοῦ Ἡλίου, βίον ἀπρόσκορον, μετὰ χαρᾶς τὴν κατὰ πάντων ἐξουσίαν.

(Στίχος πρῶτος).

(Δὲν μετεφράσθη).

(Στίχος δεύτερος).

Ὡρος, ὁ κρατερός, ὁ φιλοδίκαιος, τῷ βασιλεῖ Ῥαμσῇ τῷ Ἡλίου υἱῷ Μέμνονι, οὗ ἡ φήμη ἀφικνεῖται μέχρι ἀστέρων· διαλάμπουσι τὰ ἔργα τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ μέχρις οὐρανοῦ, ὃν ἐξελέξατο ὁ Ἥλιος καὶ ἔθετο (ὁ Ἄρης) ὡς φόβητρον τῶν κακούργων καὶ τῶν μισθοφόρων, ὁ ἐξολοθρευτὴς τῶν (ἐχθρικῶν) στρατῶν· οὗ τὰ ἔργα διαμενοῦσι τὸν πάντα χρόνον τῶν ἡμερῶν· ὁ ὡραίαις ταυטיκαῖς γλυφαῖς (ιερογλύφοις) τὸν ναὸν τοῦ Ἡλίου (ἐν Ἡλιουπόλει) καταγλαΐσας, τῷ ἀρέσκοντι υἱῷ τοῦ Ἡλίου, Ῥαμσῇ Μέμνονι ὃ ὁ παμφεγγῆς, ὁ κύριος τῆς Ἡλιουπόλεως, ὁ τιμώμενος, ἀθάνατον βίον δεδώρηται.

(Ἡ βάσις).

Ταῦτα λέγει Ὡρος, ὁ Ἥλιος, ὁ κρατερός, ὁ φιλοδίκαιος, τῷ βασιλεῖ Ῥαμσῇ κτλ. Δεδωρήμεθά σοι βίον, κτλ.

(Στίχος τρίτος).

Ὡρος ὁ κρατερός, ὁ φιλοδίκαιος, τῷ (δευτέρῳ) Ὡρῳ,

τῷ δεσπότῃ τοῦ χρόνου τῶν ἐτῶν, τῷ ἰσχυρῷ ἐν πολέμῳ (Ἄρει), τῷ βασιλεῖ, τῷ υἱῷ τοῦ Ἥλιου, Ῥαμσῇ Μέμνονι, οἷς θεοῖς αὐτὸς ἀγάλματα ἰδρύσατο ἐν Ἥλιουπόλιν· τῷ τροφεῖ τῶν τόπων (τῷ Ἥλίῳ), τῷ πατρὶ τῶν θεῶν, ᾧ (ὁ Ῥαμσῆς) ἀγάλματα ἐν τοῖς θείοις οἴκοις ἰδρύσατο· τῷ δεσπότῃ τῶν κόσμων Ῥαμσῇ, τῷ υἱῷ τοῦ Ἥλιου, ὁ φιλεῖ Ἄμμων, τῷ ζωοδότῃ, τῷ ἀθανάτῳ.

(Ἡ βάσις).

Τάδε λέγει Ὡρος, ὁ Ἥλιος κτλ. τῷ βασιλεῖ Ῥαμσῇ κτλ. ὡς ἄνωτέρω.

Τὰ ἱερογλυφικὰ πρωτότυπα ἶδε ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Οὐγγαρέλν.